Βιβλίο μαθητή στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου

Ορθόδοξη πίστη και λατρεία

Τόμος 6ος

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 1 10/7/2020 2:47:56 μμ

Βιβλίο μαθητή στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου

Ορθόδοξη πίστη και λατρεία

Το υλικό στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου προέκυψε από το Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», της Α' Λυκείου «Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος», **που επιμελήθηκαν οι Κ. Ακανθοπούλου, Μ. Συργιάννη, Δ. Παρθένου & Α. Χατζηδημητρίου, το** Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», της Β' Λυκείου, «Θρησκεία και Κοινωνία», **που επιμελήθηκαν οι Ε. Βουλγαράκη, Σ. Γκαργκάνα και Έ. Ψαρογιώργου, το** Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», της Γ'

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 2 10/7/2020 2:47:56 μμ

Λυκείου, «Θρησκεία και σύγχρονος κόσμος», **που επιμελήθηκαν οι Κ. Τριανταφυλλίδου και ο Ε. Παπαϊωάννου, το** Σχολικό Βιβλίο Α' Λυκείου, «Ορθόδοξη πίστη και λατρεία» **των Χρ. Γκότση, π. Γ. Μεταλληνού, Γ. Φίλια και σύγχρονα δημοσιευμένα γραπτά και πολυτροπικά κείμενα.**

Δημιουργήθηκε με την ευθύνη της άμισθης Επταμελούς Επιστημονικής Επιτροπής, η οποία συγκροτήθηκε από το ΙΕΠ στις 19/12/2019 με σκοπό:

Α) Την εισήγηση για την πλήρη συμμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών με τις αποφάσεις του Σ.τ.Ε., για το χρονικό

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 3 10/7/2020 2:47:56 μμ

διάστημα που θα απαιτηθεί μέχρι τη συγγραφή και εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, καθώς και του αντιστοίχου διδακτικού υλικού για το μάθημα των Θρησκευτικών.

Β) Την εισήγηση σχετικά με τους τρόπους και τις μεθόδους εφαρμογής των αποφάσεων του Σ.τ.Ε., του ΕΔΔΑ και της ΑΠΔΠΧ, όσον αφορά στις υπόλοιπες πτυχές των αποφάσεων αυτών που συνδέονται με το μάθημα των Θρησκευτικών, με έμφαση στη διατήρηση της υποχρεωτικότητας του μαθήματος και στη διαδικασία απαλλαγής των μαθητών/μαθητριών.

Την ευθύνη για την επιμέλεια του παρόντος βιβλίου είχε ως μέλος της

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 4 10/7/2020 2:47:56 μμ

επιτροπής η Ξανθή Αλμπανάκη.

Εικονογράφηση εξωφύλλου: Μπάμπης Πυλαρινός, Innocence, 2017/ Encaustic

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 5 10/7/2020 2:47:56 μμ

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ενιαίας Ενταξιακής Εκπαίδευσης του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 6 10/7/2020 2:47:56 μμ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βιβλίο μαθητή στα

Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου

Τόμος 6ος

Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
ΑΘΗΝΑ

27-0784_l_e_thrisk_bm_1-32_28b.indd 7 28/7/2020 2:14:11 μμ

4.3. Η ΑΓΑΠΗ ΩΣ ΠΡΟΤΑΣΗ ΖΩΗΣ ΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟ

Τρόποι έκφρασης της αγάπης.

Ας προσπαθήσουμε να καταγράψουμε όσες περισσότερες λέξεις μπορούμε με αφορμή τη λέξη «αγάπη». Τα αποτελέσματα θα τα καταγράψουμε στον πίνακα και θα προσπαθήσουμε να τα κατηγοριοποιήσουμε.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 5 10/7/2020 2:47:56 μμ

Γ. Ιακωβίδης,
Μητρική στοργή
(1889)
Εθνική Πινακοθήκη,
Αθήνα.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 6 10/7/2020 2:47:56 μμ

1. Ἆσμα Ασμάτων

[Το Ἆσμα Ἀσμάτων (ο τίτλος ισοδυναμεί με υπερθετικό [="ωραιότατο άσμα"]) είναι ένα λυρικό τραγούδι με διαλογική μορφή και ερωτικό περιεχόμενο. Σύμφωνα με την παράδοση, δημιουργός του είναι ο Σολομώντας (10ος π.Χ. αι.) αλλά τα πραγματολογικά στοιχεία του κειμένου, η γλώσσα και το ύφος του παραπέμπουν σε μεταγενέστερη εποχή και σύμφωνα με τους μελετητές το έργο παραδόθηκε προφορικά

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 7 10/7/2020 2:47:56 μμ

(πιθανώς απαγγελλόταν σε γαμήλιες τελετές), έως ότου κατεγράφη και απέκτησε την τελική του μορφή κατά πάσα πιθανότητα μεταξύ 450-400 π.Χ. Αν και το περιεχόμενο του Άσματος είναι αναμφισβήτητα ερωτικό, ενσωματώθηκε στον εβραϊκό και στον χριστιανικό κανόνα, επειδή ερμηνεύτηκε αλληγορικά: οι Εβραίοι είδαν στο Άσμα μια παράσταση της σχέσης του Γιαχβέ, δηλαδή του Θεού, προς τον περιούσιο λαό του Ισραήλ, ενώ οι χριστιανοί τη σχέση του Χριστού προς την Εκκλησία.]

Απόσπασμα από το Άσμα ασμάτων στη μετάφραση των Ο΄ έχει μελοποιηθεί από τον Μ. Χατζιδάκι (Ο Μεγάλος Ερωτικός, 1972).

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 8 10/7/2020 2:47:56 μμ

[...] Θές με ὡς σφραγῖδα ἐπὶ τὴν
καρδίαν σου,
ὡς σφραγῖδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου·
ὅτι κραταιὰ ὡς θάνατος ἀγάπη,
σκληρὸς ὡς ᾅδης ζῆλος·
περίπτερα αὐτῆς περίπτερα πυρός,
φλόγες αὐτῆς·
ὕδωρ πολὺ οὐ δυνήσεται σβέσαι τὴν
ἀγάπην,
καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσιν αὐτήν.

Ἅσμα Ασμάτων 8, 6-7

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 10 10/7/2020 2:47:56 μμ

[...] Βάλε με σφραγίδα στην
καρδιά σου
ωσάν σφραγίδα στο μπράτσο
σου
είναι δυνατή η αγάπη σαν το
θάνατο
και σκληρός ο πόθος σαν τον
άδη
οι σπίθες της είναι σπίθες της
φωτιάς,
φλόγα του Θεού.
Νερά ποτάμια δεν μπορούν
να σβήσουν την αγάπη.

(μεταγραφή Γιώργου Σεφέρη)
(1967).
Αθήνα: Ίκαρος, σ. 33.
Πηγή: Πύλη Ελληνικής Γλώσσας

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 11 10/7/2020 2:47:56 μμ

Αγάπη και εγωισμός με βάση τη χριστιανική θεολογία.

Ας μελετήσουμε τα παρακάτω πατερικά ή σύγχρονα θεολογικά κείμενα. Στη συνέχεια ας προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε στα κείμενα την πηγή της αγάπης, μορφές και είδος, τη σχέση με τον Θεό κ.λπ.

1. Το παράδειγμα του κύκλου

Ας υποθέσουμε ότι είναι ένας κύκλος πάνω στη γη, σαν ένα στρογγυλό χάραγμα που έχει γίνει με διαβήτη, και έχοντας ένα κέντρο. Ας υποθέσουμε ότι αυτός ο κύκλος είναι όλος ο κόσμος. Το κέντρο του κύκλου είναι ο Θεός, οι δε ευθείες γραμμές που ξεκινούν από την περιφέρεια του κύκλου προς το κέντρο είναι οι τρόποι ζωής των

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 12 10/7/2020 2:47:56 μμ

ανθρώπων. Οι άνθρωποι όσο πλησιάζουν το κέντρο, θέλοντας να πλησιάσουν τον Θεό, ανάλογα με το πόσο προχωρούν, πλησιάζουν και τον Θεό και μεταξύ τους. Όσο πλησιάζουν τον Θεό, πλησιάζονται μεταξύ τους και όσο πλησιάζονται, πλησιάζουν τον Θεό.

Κατά τον ίδιο τρόπο να καταλάβετε και τον χωρισμό. Γιατί όταν απομακρύνονται από τον Θεό και γυρίζουν πίσω, προς τα έξω, είναι ολοφάνερο ότι, όσο βγαίνουν προς τα έξω και απομακρύνονται από τον Θεό, τόσο απομακρύνονται και μεταξύ τους, και όσο απομακρύνονται μεταξύ τους, τόσο απομακρύνονται και από τον Θεό. Αυτή, λοιπόν, είναι η φύση της αγάπης. Όσο πλησιάζουμε τον Θεό με την αγάπη μας

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 13 10/7/2020 2:47:56 μμ

σε Αυτόν, σε ανάλογο βαθμό ενωνόμαστε με την αγάπη του πλησίον και όσο ενωνόμαστε με τον πλησίον, τόσο ενωνόμαστε με τον Θεό.

Αββά Δωροθέου (2000). Έργα ασκητικά, Καρέας: Ετοιμασία, Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου, σ. 203.

2. Περί αγάπης

Όποιος αγαπά τον Θεό, δεν μπορεί να μην αγαπήσει και κάθε άνθρωπο σαν τον εαυτό του, αν και τον δυσαρεστούν τα πάθη εκείνων που δεν έχουν ακόμη καθαριστεί. Γι' αυτό χαίρεται με αμέτρητη και ανέκφραστη χαρά για τη διόρθωσή τους. Εκείνος που βλέπει και ίχνος μόνο μίσους μέσα στην καρδιά του, προς οποιονδήποτε άνθρωπο για οποιοδήποτε φταίξιμό του, είναι

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 14 10/7/2020 2:47:56 μμ

εντελώς ξένος από την αγάπη προς τον Θεό. Γιατί η αγάπη προς τον Θεό δεν ανέχεται διόλου το μίσος κατά του ανθρώπου.

Όποιος με αγαπά –λέει ο Κύριος– θα τηρήσει τις εντολές μου. Και η δική μου εντολή είναι να αγαπάτε ο ένας τον άλλο". Άρα λοιπόν εκείνος που δεν αγαπά τον πλησίον του, δεν τηρεί την εντολή του Κυρίου. Εκείνος που δεν τηρεί την εντολή, ούτε τον Κύριο μπορεί να αγαπήσει.

Μακάριος ο άνθρωπος που μπορεί να αγαπήσει τον κάθε άνθρωπο στον ίδιο βαθμό. Όποιος αγαπά τον Θεό, αγαπά δίχως άλλο τον πλησίον του. Ένας τέτοιος άνθρωπος δεν μπορεί να φυλάει χρήματα· τα διαχειρίζεται κατά το θέλημα του Θεού και τα μοιράζει σ' εκείνους που

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 15 10/7/2020 2:47:56 μμ

έχουν ανάγκη. Όταν σε προσβάλει κανένας ή σε εξευτελίσει σε κάτι, τότε φυλάξου από τους λογισμούς της οργής, μήπως με τη λύπη σε χωρίσουν από την αγάπη και σε μεταφέρουν στη χώρα του μίσους.

Μάξιμος Ομολογητής (1991[3]). Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών. **Μτφρ. Α. Γαλίτης, τόμ. Β΄, Θεσσαλονίκη: Το περιβόλι της Παναγίας, σ. 49-51 (επιλογή).**

3. Αγαπάμε τους εχθρούς μας;

[…] Πώς θα αγαπήσουμε τους εχθρούς μας; Οι λόγοι του Χριστού περί αγάπης για τους εχθρούς μας περιφέρονται ακόμα στον κόσμο από στόμα σε στόμα, αλλά ακόμα δεν καταφέρνουν να βρουν το δρόμο από το στόμα στην καρδιά.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 16 10/7/2020 2:47:56 μμ

Δεν αγαπάμε τους εχθρούς μας. Άραγε δεν είναι οφθαλμοφανές, χωρίς αποδείξεις; Αγαπάμε μόνον εκείνους που μας αγαπούν και δανείζουμε μόνον σε εκείνους που μπορούν να μας τα επιστρέψουν, και κάνουμε καλό μόνο σε εκείνους που μπορούν διπλά να μας ξεχρεώσουν.

Αγαπάμε τον εαυτό μας και τους φίλους μας. Αγαπάμε τους κοντινούς μας, τους πιο κοντινούς μας, με την κυριολεκτική σημασία. Οι απόμακροί μας βρίσκονται μακριά από την αγάπη μας. Η καρδιά μας προσκολλάται σε εκείνο που προσκολλώνται και τα μάτια μας. Τα μάτια μας είναι οδηγός και της καρδιάς μας.

Σκεπτόμαστε: Ας αγαπάμε τον εαυτό μας και τους φίλους μας. Και

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 17 10/7/2020 2:47:56 μμ

σ' αυτό εξαπατώμεθα, αφού τον εγωισμό τον αποκαλούμε αγάπη προς τον εαυτό μας και τους ασπασμούς αγάπη απέναντι στους φίλους μας. Στην πραγματικότητα δεν αγαπάμε ούτε τον εαυτό μας ούτε τους φίλους μας και κατά τον ίδιο τρόπο ούτε τους εχθρούς μας. Γιατί σε αυτό που εμείς ονομάζουμε αγάπη δεν υπάρχουν τα πιο καλά στοιχεία της. Και τα πιο καλά στοιχεία της αγάπης είναι: η επίγνωση, ο σεβασμός και η θυσία. [...]

Άγιος Νικόλαος Βελιμίροβιτς (2008). Αργά βαδίζει ο Χριστός. **Αθήνα: Εν πλω, σ. 76-77.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 18 10/7/2020 2:47:56 μμ

4. Απελευθέρωση από τον εαυτό

[…] Εδώ έχουμε ένα ξεκίνημα απελευθέρωσης από τον εαυτό: τη στιγμή που γινόμαστε ικανοί να αγαπάμε, ξεκινάμε να απαγκιστρωνόμαστε από αυτή τη φυλακή που μας κρατά δέσμιους με το πρόσωπό μας. Υπάρχει στην πραγματικότητα μια τέλεια ένωση μεταξύ του «αγαπάν» και του «θανείν». Να αγαπάς σημαίνει να απαγκιστρώνεσαι λίγο-λίγο από το αποκλειστικό ενδιαφέρον σου για τον εαυτό σου και να στρέφεις αυτό το ενδιαφέρον και αυτή την έγνοια προς κάποιον άλλο. […] Τελικά, όσο συμβαίνει αυτό και όσο ο εγωιστικός εαυτός απελευθερώνεται, τόσο περισσότερο ελεύθεροι γινόμαστε. […] μόνο στο μέτρο που γινόμαστε

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 19 10/7/2020 2:47:56 μμ

ικανοί να αγαπάμε, γινόμαστε ικανοί και να βλέπουμε, να αντιλαμβανόμαστε. Να βλέπουμε και να αντιλαμβανόμαστε, είτε αυτό είναι ο Θεός και ο κόσμος γύρω μας, είτε ο μεμονωμένος πλησίον μας. […]

Bloom, Anthony (2011). Προσευχή και αγιότητα. **Μτφρ. Β. Αργυριάδης. Αθήνα: Εν πλω, σ. 109-111.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 20 10/7/2020 2:47:56 μμ

Α Κορ 13, 1-13: Ο ύμνος της Αγάπης

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσομαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 22 10/7/2020 2:47:56 μμ

Αν μπορώ να λαλώ όλες τις γλώσσες των ανθρώπων, ακόμα και των αγγέλων, αλλά δεν έχω αγάπη για τους άλλους, οι λόγοι μου ακούγονται σαν ήχος χάλκινης καμπάνας ή σαν κυμβάλου αλαλαγμός. Κι αν έχω της προφητείας το χάρισμα κι όλα κατέχω τα μυστήρια κι όλη τη γνώση, κι αν έχω ακόμα όλη την πίστη, έτσι που να μετακινώ βουνά, αλλά δεν έχω αγάπη, είμαι ένα τίποτα. Κι αν ακόμα μοιράσω στους φτωχούς όλα μου τα υπάρχοντα, κι αν παραδώσω στη φωτιά το σώμα μου για να καεί, αλλά δεν έχω αγάπη, σε τίποτα δεν μ' ωφελεί.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 23 10/7/2020 2:47:56 μμ

Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 24 10/7/2020 2:47:56 μμ

Εκείνος που αγαπάει έχει μακροθυμία, έχει και καλοσύνη· εκείνος που αγαπάει δεν ζηλοφθονεί· εκείνος που αγαπάει δεν κομπάζει ούτε περηφανεύεται· είναι ευπρεπής, δεν είναι εγωιστής ούτε ευερέθιστος· ξεχνάει το κακό που του έχουν κάνει. Δεν χαίρεται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το σωστό. Εκείνος που αγαπάει, όλα τα ανέχεται· σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 25 10/7/2020 2:47:56 μμ

Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει· εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους δὲ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 26 10/7/2020 2:47:56 μμ

Ποτέ η αγάπη δεν θα πάψει να υπάρχει. Τα θεία μηνύματα των προφητών κάποτε δεν θα υπάρχουν πια· η γλωσσολαλία θα πάψει· θα σταματήσει η γνώση των μυστηρίων του Θεού. Γιατί και η γνώση μας και η προφητεία μας περιορίζονται μονάχα σ' ένα μέρος της αλήθειας. Όταν όμως το τέλειο που περιμένουμε θα 'ρθει, τότε το μερικό θα πάψει να υπάρχει.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 27 10/7/2020 2:47:56 μμ

ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμουν· ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι᾽ ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην.

νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 28 10/7/2020 2:47:56 μμ

Μικρό παιδί όταν ήμουν, σαν μικρό παιδί μιλούσα, αισθανόμουν και σκεφτόμουν. Άντρας πια όταν έγινα, κατήργησα τους τρόπους του μικρού παιδιού. Αλήθεια, τώρα βλέπουμε τα πράγματα θαμπά, σαν μέσα από μεταλλικό καθρέφτη· τότε όμως πρόσωπο με πρόσωπο θα δούμε τον Θεό. Τώρα γνωρίζω μόνο ένα μέρος τότε όμως θα γνωρίσω με πληρότητα, όπως και ο Θεός μ' έχει γνωρίσει. Θα μείνουν τελικά για πάντα αυτά τα τρία: η πίστη, η ελπίδα κι η αγάπη. Και απ' αυτά, το πιο σπουδαίο είναι η αγάπη.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 29 10/7/2020 2:47:56 μμ

Η χριστιανική αγάπη ως υπέρβαση του εγωισμού και πρόταση ζωής στον Χριστιανισμό.

Με βάση τα παρακάτω θεολογικά κείμενα ας προσπαθήσουμε να γράψουμε στη μέση μιας λευκής σελίδας τη λέξη «αγάπη» και γύρω της να σημειώσουμε τους τρόπους έκφρασής της. Στο τέλος, οι εργασίες σας θα αναρτηθούν στον πίνακα ανακοινώσεων ή στον τοίχο της αίθουσας όπου αναρτώνται εργασίες μας.

1. Αγάπη δε σημαίνει να δίνεις, αλλά να μοιράζεσαι

Η αγάπη είναι η προβολή του προσώπου του Χριστού επάνω στο

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 30 10/7/2020 2:47:56 μμ

πρόσωπο του φτωχού, του πονεμένου, του καταδιωγμένου [...]. Ο παράδεισος είναι να αγαπάς τους άλλους. [...] Από το λογικό που προδίδει, από το χρήμα που σαπίζει, από τη μηχανή που υποδουλώνει, Κύριε, σώσε την αγάπη…

Για να ξεφύγουμε από την αγάπη, "κάνουμε ελεημοσύνη". Ελεημοσύνη δίχως αγάπη είναι ένα τίποτε. Αγάπη σημαίνει να ανακαλύψεις πρώτα απ' όλα τον άνθρωπο, μέσα σ' αυτόν που έχει ανάγκη, και να τον σεβαστείς [...].

Αγάπη δεν σημαίνει να λυπάσαι. Με τον οίκτο, αυτό το ασθενικό σχήμα της αγάπης κάνουμε μακαρίως γαργάρες. Ο οίκτος είναι η πρόφαση. Είναι μια πράξη βδελυρή να ξεφορτώνεσαι επάνω στην πλάτη των δυστυχισμένων ή στην αγκαλιά

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 31 10/7/2020 2:47:56 μμ

των μικρών παιδιών τους αυτά που θα πετούσες ασφαλώς στα σκουπίδια [...].

Μέχρι την ημέρα που θα σταματήσουμε να λέμε: εγώ, τα αγαθά μου, οι υποθέσεις μου, η περιουσία μου. Τότε οι άνθρωποι θα φωνάξουν μέσα στην απελευθερωμένη καρδιά τους: ό,τι κατέχω είναι αυτό που έδωσα. Αγάπη δε σημαίνει να δίνεις, αλλά να μοιράζεσαι[...].

Η αγάπη που αγνοεί τις τάξεις, τις διακρίσεις και τις φυλές. Η αγάπη που αγνοεί τα σύνορα. Η αγάπη που κοροϊδεύει τον πόλεμο, η αγάπη πιο δυνατή κι από τον θάνατο. Η αγάπη που τα πάντα νικά κι όλα θεραπεύει. Η σταυρωμένη αγάπη: είναι η βεβαιότητα της Ανάστασης [...].

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 32 10/7/2020 2:47:56 μμ

Όσο υπάρχει στη γη ένας αθώος που πεινά, που θα κρυώνει ή που θα καταδιώκεται, όσο θα υπάρχει επάνω στη γη ένας λιμός που θα μπορούσαμε να αποφύγουμε ή μια φυλακή, η Επανάσταση της αγάπης του Χριστού δεν θα έχει συμβεί!.

Ραούλ Φολλερώ (χ. χ.). Αγάπη και πράξη. Αθήνα: Ι. Μ. Νίκαιας, σ. 15, 16, 19, 20, 29, 30, 32.

2. Η αγάπη

[…] Τέλος, ζητούμε «πνεύμα αγάπης». Στην Κλίμακα των αρετών, όπως την παρουσιάζει ο άγιος Ιωάννης, εμφανίζεται η διάκριση ως «η μείζων των αρετών». Στο τέλος υπάρχει ένα κεφάλαιο για τρεις αρετές: την πίστη, την ελπίδα και την αγάπη. «Τα τρία ταύτα», όπως λέει ο απόστολος Παύλος, «μείζων

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 33 10/7/2020 2:47:56 μμ

δε τούτων η αγάπη» (Α΄ Κορ. 13, 13). Αγάπη γενική: και προς τον Θεό και προς τον αδελφό και προς όλο τον κόσμο. Δεν υπάρχει αγαπώ έναν, δύο, πέντε, την οικογένειά μου, τους φίλους μου και δεν αγαπώ τους άλλους. Αγάπη έχει αυτός που αγαπά όλη την κτίση. Αγαπά τα ζώα, αγαπά τους εχθρούς, αγαπά τους γνωστούς και τους αγνώστους, αγαπά τους ευεργέτες και αυτούς που τον αντιπαθούν, όπως ο Θεός «βρέχει επί δικαίους και αδίκους». Αγάπη μεριζομένη και μη καθολική δεν είναι αγάπη.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 34 10/7/2020 2:47:56 μμ

Όποιος αγαπάει λίγο, δίνει λίγο.
Όποιος αγαπάει περισσότερο,
δίνει περισσότερο.
Κι όποιος αγαπάει πάρα πολύ,
τι αντάξιο έχει να δώσει;
Δίνει τον εαυτό του!

Όσιος Πορφύριος
ο Καυσοκαλυβίτης

Η αγάπη δεν διαιρεί ούτε ξεχωρίζει τους αποδέκτες της, αλλά κομματιάζει την πηγή της. Αν δεν υπάρχει αυτή η αγάπη που μας κάνει να κομματιαζόμαστε, γιατί ο διπλανός είναι ο αδελφός, η εικόνα του Θεού, δεν θα μπορέσουμε να περάσουμε στο πρόσωπο του Θεού. Από την εικόνα περνάμε στο πρωτότυπο. Από τον αδελφό στο Θεό. Τον αδελφό έβαλε ο Θεός δίπλα μας, για να

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 35 10/7/2020 2:47:56 μμ

μας θυμίζει ότι η πόρτα της σωτηρίας μας είναι η άσκηση της αγάπης. Τι φοβερή αρετή! Αλλά τι δύσκολη που μας φαίνεται! Πόσο όμως διαφορετική δεν θα ήταν η κοινωνία μας, η κοινωνία μας ως πιστών, εδώ σε αυτή την ενορία που βρισκόμαστε όλοι μαζί, αν μπορούσαμε να είχαμε αυτήν την ελευθερία, την πληρότητα, τη θυσιαστικότητα της αγάπης, την υπερβολή της αγάπης! Να αγαπάμε τους άλλους όχι σαν τον εαυτό μας, αλλά πιο πολύ από τον εαυτό μας, γιατί ο άλλος, ο πλησίον, είναι κομμάτι μας, είναι ο καλύτερος εαυτός μας, είναι παιδί και αδελφός του Χριστού, είναι ο ορατός Θεός εκείνης της στιγμής· είναι η αφορμή για την έξοδο από τον εγωισμό μας, είναι η ευκαιρία για τη συνάντηση με τον Θεό μας. […]

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 36 10/7/2020 2:47:56 μμ

Νικολάου, Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής (2008). Από το καθ' ημέραν στο καθ' ομοίωσιν, **Αθήνα: Εν πλω, σ. 166-168.**

3. Βαθμίδες ηθικής ωριμότητας

Οι Πατέρες της Εκκλησίας επισημαίνουν ότι τρία κίνητρα ωθούν τους ανθρώπους στη σχέση τους με το Θεό, ο φόβος, ο μισθός και η αγάπη, που αντιστοιχούν σε τρεις ανθρώπινους τύπους, στο δούλο, το μισθωτό και τον ελεύθερο ή υιό.

Ο "δούλος" (με την έννοια που είχε ο όρος στην αρχαιότητα) προσπαθεί να τηρεί τις εντολές του Θεού, για να αποφύγει την τιμωρία που πιστεύει πως επισύρει η παράβασή τους. Βασικό κίνητρο του είναι ο φόβος της κόλασης. [...]

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 37 10/7/2020 2:47:56 μμ

Στην επόμενη βαθμίδα ο άνθρωπος ενεργεί επειδή προσβλέπει στην ανταπόδοση, στο "μισθό" που θα λάβει από το Θεό. [...] Τούτη η βαθμίδα, μολονότι ελευθερώνεται από τον βραχνά του φόβου, [...] θεμελιώνει μια "λογιστική" και υπαλληλική σχέση με το Θεό. Και στις δυο αυτές βαθμίδες το πρόσωπο του Θεού παραμορφώνεται. Ο "δούλος" έχει μπροστά στα μάτια του ένα Θεό δικαστή κι εκδικητικό, κι ο "μισθωτός" ένα Θεό ταμία.

Η κατεξοχήν βαθμίδα ωριμότητας είναι αυτή που κίνητρο έχει την αγάπη. Ο άνθρωπος εδώ ενεργεί σαν ελεύθερος κι όχι σαν δούλος, σαν γιος κι όχι σαν υπάλληλος. Ανοίγεται στον απέναντι (είτε αυτός είναι ο Θεός είτε ο συνάνθρωπος) επειδή βρίσκει νόημα σ' αυτό

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 38 10/7/2020 2:47:56 μμ

το άνοιγμα και το θέλει ελεύθερα και συνειδητά. Κι ο Θεός, επί τέλους, βιώνεται ως φίλος κι ως πατέρας.

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Γ΄ Λυκείου, ΔΕ 4, σ. 34.

Προσωπικές απόψεις και συγκεκριμένα πρότυπα αγάπης.

Με βάση τις εικόνες που είδαμε στην ενότητα σχετικά με την προσφορά αγάπης ας προσπαθήσουμε να βάλουμε δικούς μας τίτλους και να παρουσιάσουμε.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 39 10/7/2020 2:47:56 μμ

1. «Ο Θεός αγάπη εστί» (Α Ιω 4, 16)

Η αγάπη είναι το ιδιαίτερο γνώρισμα του χριστιανικού Θεού. Η ιδιότητα αυτή άρχισε να εκδηλώνεται από την αρχή της δημιουργίας του κόσμου, της οποίας κίνητρα ήταν η αγάπη και η ελευθερία Του. Η πρόνοια του Θεού εκδηλώνεται ως συντήρηση και κυβέρνηση του κόσμου για την ύπαρξη και κατεύθυνσή του προς την επιτυχία του σκοπού του, φανερώνεται στο ενδιαφέρον και την αγάπη του Θεού προς τον κόσμο και τον άνθρωπο. Και η θαυματουργική Του δράση είχε ως κίνητρο την αγάπη προς τον πάσχοντα άνθρωπο. Η παραβολή του ασώτου υιού τονίζει την αγάπη του Θεού προς τον άνθρωπο και μάλιστα προς τον αμαρτωλό. Μεγαλύτερη

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 40 10/7/2020 2:47:56 μμ

απόδειξη της μεγάλης αγάπης του Θεού αποτελεί το γεγονός της ενανθρώπησης του Υιού και Λόγου του Θεού. [...] Αποκορύφωση της αγάπης αυτής είναι η σταυρική θυσία του Χριστού».

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Β΄ Γενικού Λυκείου, ΔΕ 4, σ. 43.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 41 10/7/2020 2:47:56 μμ

2. Η γεμάτη αγάπη ταπείνωση

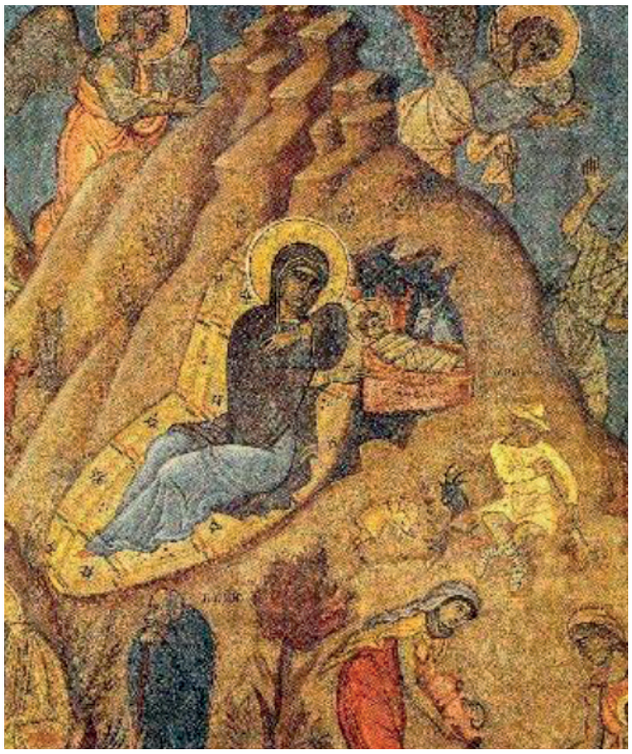

Τοιχογραφία του Φώτη Κόντογλου. Παρεκκλήσι οικ. Πεσματζόγλου, Κηφισιά

Ο Ιησούς, ο Θεός μας, αγάπησε τους δικούς του ως το έσχατο σημείο. Από αγάπη δημιούργησε τον κόσμο, από αγάπη γεννήθηκε σαν άνθρωπος μέσα σ' αυτό τον κόσμο, από αγάπη πήρε πάνω του τη διασπασμένη ανθρώπινη φύση μας

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 42 10/7/2020 2:47:56 μμ

και την έκανε δική του. Από αγάπη ταυτίστηκε μ' όλη μας την απελπισία. Από αγάπη πρόσφερε τον εαυτό του θυσία, διαλέγοντας στη Γεθσημανή να πάει εκούσια προς το Πάθος του [...]. Ο Σταυρός σαν νίκη μάς θέτει το παράδοξο της παντοδυναμίας της αγάπης. Η γεμάτη αγάπη ταπείνωση είναι μια τρομερή δύναμη· όποτε θυσιάζουμε κάτι ή υποφέρουμε όχι μ' αίσθηση επαναστατικής πίκρας, αλλά με τη θέλησή μας και από αγάπη, αυτό μας κάνει πιο δυνατούς κι όχι πιο αδύνατους.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας ([7]**1982).** Ο Ορθόδοξος Δρόμος,
Αθήνα: Επτάλοφος, σ. 95-96.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 43 10/7/2020 2:47:56 μμ

3. Προσωπική μαρτυρία

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
Η Σταύρωση.
Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα.

Ἤμουνα περίπου ἔντεκα χρόνων, ὅταν μὲ ἔστειλαν σὲ μία κατασκήνωση ἀγοριῶν. Ἐκεῖ συνάντησα ἕναν ἱερέα ποὺ θὰ ἦταν περίπου τριάντα χρόνων. Κάτι ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο μοῦ τράβηξε τὴν προσοχή. Εἶχε

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 44 10/7/2020 2:47:56 μμ

ἀγάπη ποὺ τὴν σκορποῦσε στὸν καθένα ἀπὸ μᾶς. Αὐτὴ δὲ ἡ ἀγάπη του δὲν εἶχε σχέση μὲ τὸ ἂν εἴμαστε καλοί, καὶ δὲν ἄλλαζε ὅταν εἴμαστε κακοί. Μποροῦσε νὰ μᾶς ἀγαπάει χωρὶς προϋποθέσεις. Ποτὲ πρὶν στὴ ζωή μου δὲν εἶχα συναντήσει κάτι τέτοιο. Εἶχα φίλους ποὺ μ' ἀγαποῦσαν στὸ σπίτι, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ἔβρισκα φυσικό. Τέτοιο εἶδος ἀγάπης δὲν εἶχα συναντήσει ποτέ. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν προσπάθησα νὰ δώσω καμιὰ ἐξήγηση σ' αὐτό. Ἁπλὰ βρῆκα σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο κάτι ποὺ μὲ προβλημάτιζε καὶ ταυτόχρονα μοῦ ἄρεσε πολύ. Μόνο μετὰ ἀπὸ χρόνια, ὅταν πιὰ ἦρθα σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, σκέφτηκα πὼς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀγαποῦσε μὲ μία ἀγάπη ποὺ ἦταν πέρα ἀπὸ τὸν ἴδιο. Δηλαδὴ μοιραζόταν μαζί μας τὴ θεία

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 45 10/7/2020 2:47:56 μμ

ἀγάπη. Ἤ, ἂν προτιμᾶτε, ἡ ἀγάπη ἦταν τόσο βαθιὰ καὶ πλατιά, μὲ τέτοια ἀνοίγματα, ὥστε μποροῦσε νὰ ἀγκαλιάσει ὅλους μας, εἴτε μέσα ἀπὸ τὸν πόνο εἴτε μέσα ἀπὸ τὴ χαρά, ἀλλὰ πάντα μέσα στὴν ἴδια καὶ μοναδικὴ ἀγάπη. Αὐτὴ ἡ ἐμπειρία, νομίζω, ἦταν ἡ πρώτη βαθιὰ πνευματικὴ ἐμπειρία ποὺ εἶχα.

Bloom, Anthony, Μητροπολίτης Σουρόζ (2010). Μικρό Συναξάρι. **Μτφρ. Σ. Κακαλή. Αθήνα: Εν πλω.**

1. Ορθόδοξη ιεραποστολή στην Τανζανία

46 / 151 - 152

2. Οι γιαγιάδες της Λέσβου

3. Κοινωνικό παντοπωλείο Λήμνου.

27-0858_I_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 47 14/03/2024 09:43:00

Σημειώνουμε...

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 48 10/7/2020 2:47:56 μμ

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 49 10/7/2020 2:47:56 μμ

4.4. Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ

Ισότητα και ανισότητα στην ανθρώπινη κοινωνία.

Με αφορμή τις παρακάτω φωτογραφίες με θέμα την ανισότητα ας προσπαθήσουμε να καταρτίσουμε έναν κατάλογο με ερωτήματα που εντοπίζετε γύρω από το θέμα των φωτογραφιών: ποια είναι τα σημαντικότερα ζητήματα ανισοτήτων, ποιες ομάδες τα αντιμετωπίζουν, για ποιους λόγους, τι θα συνέβαινε αν..., κ.λπ., τα οποία στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε και να ανταλλάξουμε απόψεις.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 50 10/7/2020 2:47:56 μμ

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 51 10/7/2020 2:47:57 μμ

Η ισότητα στον Χριστιανισμό και στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Αφού μελετήσετε τα παρακάτω χωρία από την Καινή Διαθήκη [Ιω 8, 1-11 (Ιησούς και μοιχαλίδα) και Μκ 10, 13-16 (Ιησούς και παιδιά)] προσπαθήστε να γράψετε «μία σελίδα από το ημερολόγιο της αμαρτωλής γυναίκας» ή «του παιδιού που προσπάθησε να πλησιάσει τον Χριστό».

1. Ιω 8, 1-11: Ο Ιησούς συγχωρεί τη μοιχαλίδα

Ο Ιησούς πήγε στο όρος των Ελαιών. Αλλά πρωί πρωί γύρισε πάλι στο ναό, κι όλο το πλήθος ερχόταν κοντά του. Αυτός κάθισε και τους δίδασκε. Τότε οι δάσκαλοι του νόμου και οι Φαρισαίοι φέρνουν μια

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 52 10/7/2020 2:47:57 μμ

γυναίκα που την είχαν πιάσει να διαπράττει μοιχεία· την έβαλαν στη μέση και του είπαν:

«Διδάσκαλε, αυτή τη γυναίκα την έπιασαν επ' αυτοφώρω να διαπράττει μοιχεία. Ο Μωυσής στο νόμο μάς έχει δώσει εντολή να λιθοβολούμε τέτοιου είδους γυναίκες. Εσύ τι γνώμη έχεις;» Αυτό το 'λεγαν για να του στήσουν παγίδα, ώστε να βρουν κάποια κατηγορία εναντίον του. Ο Ιησούς τότε έσκυψε κάτω και με το δάχτυλο έγραφε στο χώμα. Καθώς όμως επέμεναν να τον ρωτούν, σηκώθηκε πάνω και τους είπε: «Όποιος από σας είναι αναμάρτητος, ας ρίξει πρώτος πέτρα πάνω της». Κι έσκυψε πάλι κάτω κι έγραφε στο χώμα. Αυτοί όμως, όταν άκουσαν την απάντηση, άρχισαν με πρώτους τους γεροντότερους να

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 53 10/7/2020 2:47:57 μμ

φεύγουν ένας ένας, μέχρι και τον τελευταίο· κι έμεινε μόνος ο Ιησούς και η γυναίκα στη μέση. Τότε σηκώθηκε όρθιος ο Ιησούς και τη ρώτησε: «Γυναίκα, πού είναι οι κατήγοροί σου; Κανένας δε σε καταδίκασε;». «Κανένας, Κύριε», απάντησε εκείνη. «Ούτε εγώ σε καταδικάζω», της είπε ο Ιησούς· «πήγαινε, κι από ’δω και πέρα μην αμαρτάνεις πια».

2. Μκ 10, 13-16: Ο Ιησούς ευλογεί τα παιδιά

Έφεραν στον Ιησού παιδιά για να τα ευλογήσει· οι μαθητές όμως μάλωσαν αυτούς που τα είχαν φέρει. Όταν το είδε ο Ιησούς αγανάκτησε και τους είπε: «Αφήστε τα παιδιά να έρχονται σ’ εμένα. Μην τα εμποδίζετε. Γιατί η βασιλεία του Θεού ανήκει σε ανθρώπους που είναι σαν κι

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 54 10/7/2020 2:47:57 μμ

αυτά. Σας βεβαιώνω πως όποιος δε δεχτεί τη βασιλεία του Θεού σαν παιδί, δε θα μπει σ' αυτήν». Τότε πήρε τα παιδιά στην αγκαλιά του και τα ευλογούσε βάζοντας τα χέρια του πάνω τους.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία και σύγχρονα ζητήματα ισότητας.

Αξιοποιώντας φωτογραφίες ανθρώπων που ανήκουν σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες που είδαμε πριν, θα προσπαθήσουμε να συνδέσουμε κάθε φωτογραφία με κάποιο βιβλικό χωρίο από αυτά που μελετήσαμε στην ενότητα. Στη συνέχεια, θα συζητήσουμε στην ολομέλεια γιατί έκανε ο καθένας/η καθεμία αυτήν

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 55 10/7/2020 2:47:57 μμ

την επιλογή και τι μήνυμα δίνει στον σύγχρονο άνθρωπο.

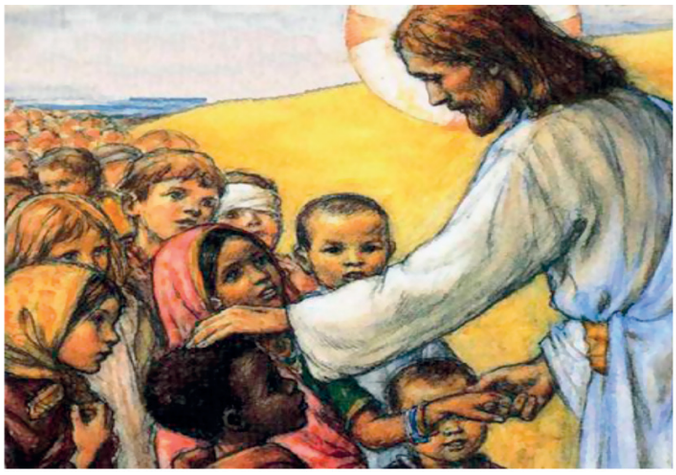

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 56 10/7/2020 2:47:57 μμ

1. Ιωάννης Χρυσόστομος: Η θέση των λαϊκών και η θέση της γυναίκας στην εκκλησία

α. «...αν δεν υπήρχε ανάμεσά σας μεγάλη διαφορά, δεν θα αποτελούσατε σώμα. Αν δεν απαρτίζατε σώμα, δεν θα συνιστούσατε σύνολο, αν δεν ήσασταν σύνολο, δεν θα ήσασταν ισότιμοι [...]. Ώστε αυτή η διαφορά είναι που δημιουργεί την ισοτιμία. Τώρα υπάρχουν πολλά μέλη, όμως ένα σώμα».

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 57 10/7/2020 2:47:57 μμ

Ι. Χρυσόστομος. Ομιλία 30 εις την Α' προς Κορινθίους, **PG 61,251.**

β. «...Αυτός που πρόκειται να προβεί σε χειροτονία αναφωνεί τις εκκλησιαστικές ευχές και ο Λαός ψηφίζει διά βοής, όπως γνωρίζουν οι μυημένοι. Είναι λοιπόν περιπτώσεις όπου διαφαίνεται ότι δεν διαφέρει ο ιερέας από τον λαϊκό, όπως για παράδειγμα όταν μετέχει των φρικτών μυστηρίων, διότι όλοι μετέχουμε σε αυτά. Δεν συμβαίνει όπως παλαιότερα (στους Ιουδαίους) άλλα να τρώει ο ιερέας και άλλα ο λαϊκός και δεν ήταν επιτρεπτό στον λαό να μετέχει σε όσα μετείχε και ο ιερέας. Τώρα δεν είναι έτσι, αλλά όλοι είμαστε ένα σώμα μέσω του ενός ποτηρίου. Και στην κοινή

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 58 10/7/2020 2:47:57 μμ

προσευχή θα μπορούσε κάποιος να δει τον λαό πολύ να συμμετέχει. Διότι και για όσους τελούν τα μυστήρια και για όσους μετανοούν, οι ευχές είναι κοινές και από τον ιερέα και από τον λαό, και όλοι λένε μιαν ευχή, την ευχή του ελέους. Πάλιν, όταν εμποδίζουμε από την ιερά λατρεία αυτούς που δεν μπορούν να μετέχουν στην ιερή τράπεζα, γίνεται και άλλη ευχή και όλοι όμοια γονατίζουμε και πάλι όμοια σηκωνόμαστε. Όπως επίσης και για τα φρικτά μυστήρια επεύχεται ο ιερέας στον λαό, επεύχεται και ο λαός στον ιερέα. Διότι το «μετά του πνεύματός σου» δεν είναι άλλο παρά τούτο: τα δώρα της ευχαριστίας είναι κοινά. Ούτε ο ιερέας

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 59 10/7/2020 2:47:57 μμ

μόνος ευχαριστεί αλλά και ο λαός όλος».

Ι. Χρυσόστομος. Υπόμνημα εις την προς Κορινθίους Β' επιστολήν εις ομιλίας, **ΙΗ, PG 61, 527.**

2. Διακόνισσες

Η τάξη των χειροτονημένων διακονισσών είναι ένα αναμφισβήτητο κομμάτι της παράδοσης, που προέρχεται από την αρχαία Εκκλησία. Τώρα, σε πολλές από τις εκκλησίες μας, υπάρχει μια αυξανόμενη επιθυμία να αποκατασταθεί αυτή η τάξη, έτσι ώστε οι πνευματικές ανάγκες του Λαού του Θεού να μπορούν να εξυπηρετούνται καλύτερα. Υπάρχει ήδη ένας αριθμός γυναικών που φαίνεται να καλείται σ' αυτό το λειτούργημα.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 60 10/7/2020 2:47:57 μμ

Βαρθολομαίος, Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1997). Απόσπασμα από την ομιλία του προς τις συνέδρους της Διεθνούς Διάσκεψης Ορθόδοξων Γυναικών, Κωνσταντινούπολη.

3. Χειροτονία γυναικών;

[...] Στη συζήτηση για τη γενικότερη χειροτονία των γυναικών δεν πρέπει η Ορθόδοξη θεολογία να καταφεύγει στην άστοχη χρησιμοποίηση ανθρωπίνων, βιολογικών εννοιών για το φύλο και να αναφέρεται στη δήθεν ανδρική ή θηλυκή υφή εκάστου των προσώπων της Αγίας Τριάδος, και έτσι να αίρει τον αποφατικό χαρακτήρα του απρόσιτου στην ανθρώπινη διάνοια Τριαδικού δόγματος. Πρέπει να χρησιμοποιούνται εκκλησιολογικά κριτήρια που

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 61 10/7/2020 2:47:57 μμ

αποβλέπουν στην οικοδομή της Εκκλησίας του Χριστού. Πρέπει επίσης να χρησιμοποιείται η χριστολογική θεολογία, η οποία διδάσκει για τον Θεάνθρωπο, ότι στο σωτήριό Του έργον ενσωμάτωσε, παρέλαβε όλη την ανθρώπινη φύση, ανδρική και γυναικεία. Και έτσι πρέπει να επιδιώκεται καταμερισμός των αρμοδιοτήτων των λειτουργών της εκκλησίας ανάλογα προς την ποικιλία των χαρισμάτων τους. Αυτή την ποικιλία των χαρισμάτων προέβαλε ιδιαιτέρως η αρχαία Εκκλησία.

Θεοδώρου, Ευ., Χειροτονία των γυναικών και ορθόδοξη θεολογία (10-3-2014).

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 62 10/7/2020 2:47:57 μμ

1. Από την Καινή Διαθήκη

- **Μτ 5, 44-45: Ν' αγαπάτε τους εχθρούς σας [...] Έτσι θα γίνετε παιδιά του ουράνιου Πατέρα σας, γιατί αυτός ανατέλλει τον ήλιο του για κακούς και καλούς και στέλνει τη βροχή σε δικαίους και αδίκους.**
- **Μτ 18,1-5: Ποιος είναι ο ανώτερος**

  Εκείνη την ώρα, πήγαν οι μαθητές στον Ιησού και τον ρώτησαν: «Ποιος είναι άραγε ανώτερος στη βασιλεία του Θεού;». Ο Ιησούς φώναξε τότε ένα παιδάκι, το 'βαλε να σταθεί ανάμεσά τους και είπε: «Σας βεβαιώνω πως αν δεν αλλάξετε κι αν δε γίνετε σαν τα παιδιά, δε θα μπείτε στη βασιλεία του Θεού. Όποιος λοιπόν ταπεινώσει τον εαυτό του σαν

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 63 10/7/2020 2:47:57 μμ

αυτό το παιδί, αυτός είναι ο ανώτερος στη βασιλεία του Θεού. Και όποιος δεχτεί ένα τέτοιο παιδί στο όνομά μου, δέχεται εμένα τον ίδιο.

- Πράξ 17, 21: [Ο Θεός] δημιούργησε από έναν άνθρωπο όλα τα έθνη των ανθρώπων και τους εγκατέστησε πάνω σ' όλη τη γη [...].
- Α΄ Κορ 11, 11-12: Μέσα στην οικονομία του Κυρίου, όμως, ούτε ο άντρας νοείται ανεξάρτητα από τη γυναίκα ούτε η γυναίκα ανεξάρτητα από τον άντρα. Γιατί όπως η πρώτη γυναίκα έγινε από τον πρώτο άντρα, έτσι κι ο άντρας γεννιέται από τη γυναίκα, και τα πάντα προέρχονται από το Θεό που τα δημιούργησε.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 64 10/7/2020 2:47:57 μμ

- **Γαλ 3, 26-28: Είστε, λοιπόν, όλοι παιδιά του Θεού, αφού πιστεύετε στον Ιησού Χριστό. Κι αυτό, γιατί όσοι βαφτιστήκατε στο όνομα του Χριστού, έχετε ντυθεί το Χριστό. Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα· όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό.**
- **Κολ 3, 10-11: Τώρα πια έχετε ντυθεί τον καινούριο άνθρωπο [...]. Σ' αυτή τη νέα κατάσταση δεν υπάρχουν πια εθνικοί και Ιουδαίοι, περιτμημένοι κι απερίτμητοι, βάρβαροι, Σκύθες, δούλοι, ελεύθεροι· του Χριστού είναι όλα και ο Χριστός τα διέπει όλα.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 65 10/7/2020 2:47:57 μμ

♦ Λκ 16, 19-31: Η παραβολή του πλούσιου και του φτωχού Λάζαρου

Έργο της Χριστίνας Δουληγέρη, από το βιβλίο Είπεν Κύριος, εκδ. Ακρίτας – Παιδικά

Κάποιος άνθρωπος ήταν πλούσιος, φορούσε πολυτελή ρούχα και το τραπέζι του κάθε μέρα ήταν λαμπρό. Κάποιος φτωχός

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 66 10/7/2020 2:47:57 μμ

όμως, που τον έλεγαν Λάζαρο, ήταν πεσμένος κοντά στην πόρτα του σπιτιού του πλουσίου, γεμάτος πληγές, και προσπαθούσε να χορτάσει από τα ψίχουλα που έπεφταν από το τραπέζι του πλουσίου. Έρχονταν και τα σκυλιά και του έγλειφαν τις πληγές. Κάποτε πέθανε ο φτωχός, και οι άγγελοι τον πήγαν κοντά στον Αβραάμ. Πέθανε κι ο πλούσιος και τον έθαψαν. Στον άδη που ήταν και βασανιζόταν, σήκωσε τα μάτια του και είδε από μακριά τον Αβραάμ και κοντά του το Λάζαρο. Τότε φώναξε ο πλούσιος και είπε: «πατέρα μου Αβραάμ, σπλαχνίσου με και στείλε το Λάζαρο να βρέξει με νερό την άκρη του δάχτυλού του και να μου δροσίσει

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 67 10/7/2020 2:47:57 μμ

τη γλώσσα, γιατί υποφέρω μέσα σ' αυτή τη φωτιά». Ο Αβραάμ όμως του απάντησε: «Παιδί μου, θυμήσου ότι εσύ απόλαυσες την ευτυχία στη ζωή σου, όπως κι ο Λάζαρος τη δυστυχία. Τώρα λοιπόν αυτός χαίρεται εδώ, κι εσύ υποφέρεις. Κι εκτός απ' όλα αυτά, υπάρχει ανάμεσά μας μεγάλο χάσμα, ώστε αυτοί που θέλουν να διαβούν από 'δω σ' εσάς να μην μπορούν· ούτε οι από 'κει μπορούν να περάσουν σ' εμάς». Είπε πάλι ο πλούσιος: «τότε σε παρακαλώ, πατέρα, στείλε τον στο σπίτι του πατέρα μου, να προειδοποιήσει τους πέντε αδερφούς μου, ώστε να μην έρθουν κι εκείνοι σ' αυτόν εδώ τον τόπο των βασάνων». Ο

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 68 10/7/2020 2:47:57 μμ

Αβραάμ του λέει: «έχουν τα λόγια του Μωυσή και των προφητών· ας υπακούσουν σ' αυτά». «Όχι, πατέρα μου Αβραάμ», του λέει εκείνος, «δεν αρκεί· αλλά αν κάποιος από τους νεκρούς πάει σ' αυτούς, θα μετανοήσουν». Του λέει τότε ο Αβραάμ: «αν δεν υπακούνε στα λόγια του Μωυσή και των προφητών, ακόμη κι αν αναστηθεί κάποιος από τους νεκρούς, δεν πρόκειται να πεισθούν».

2. Γρηγόριος ο Θεολόγος: Ισοτιμία άντρα και γυναίκας

[...] Ένας είναι ο δημιουργός του άνδρα και της γυναίκας... και έχουν ένα νόμο, ένα θάνατο, μία ανάσταση. Από έναν άνδρα και μια γυναίκα γεννηθήκαμε [...]. Γιατί λοιπόν εσύ,

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 69 10/7/2020 2:47:57 μμ

ενώ ζητάς από τη γυναίκα φρονιμάδα, δεν ανταποδίδεις τα ίδια; Γιατί απαιτείς αυτό που εσύ δεν προσφέρεις; Γιατί νομοθετείς άνισα, αφού είστε ένα σώμα; Ας δούμε τώρα και το χειρότερο: αμάρτησε η πρώτη γυναίκα; Το ίδιο έκανε και ο Αδάμ. Τους εξαπάτησε και τους δυο το φίδι. Δεν υπερίσχυσε ο ένας του άλλου. Δες τώρα και την άλλη όψη, την καλύτερη: και τους δύο τούς σώζει ο Χριστός με τα πάθη Του. Γιατί, σαρκώθηκε για τον άνδρα; Όχι μόνο, μα και για τη γυναίκα. Για τον άνδρα πέθανε μονάχα; Όχι, και η γυναίκα σώζεται με το θάνατό Του. Λένε το Χριστό απόγονο του Δαβίδ, ότι κατάγεται, δηλαδή από άνδρα. Θαρρείς πως έτσι τιμάται ο άνδρας; Να όμως που γεννήθηκε και από Παρθένο, άρα ενισχύονται οι γυναίκες.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 70 10/7/2020 2:47:57 μμ

Θα ενωθούν λέει αλλού, οι δυο σε σάρκα μία. Αυτή η σάρκα ας τιμάται εξίσου [...].

Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΛΖ', **PG 36, 289ΣΤ-292Α.**

3. Γρηγόριος ο Θεολόγος: Η δουλεία και η φτώχεια είναι εφεύρεση της κακίας

Θα μιμηθούμε τον άγνωστο και πρώτο νόμο του Θεού, ο Οποί-ος «βρέχει σε δικαίους κι αμαρτω-λούς», «ανατέλλει σε όλους τον ήλιο» (πρβλ. Μτ 5, 45)· τη γη την άπλωσε για όλα τα χερσαία ζώα, και τους ποταμούς και τις πηγές και τα δάση· τον αέρα για τη φύση των πτηνών, και το νερό για τα υδρόβια που ζουν μέσα σ' αυτό, και χάρισε αφθόνως τα προς το ζην σ' όλους,

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 71 10/7/2020 2:47:57 μμ

χωρίς να περιορίζει καμιά εξουσία και κανένας νόμος και σύνορα, τα οποία περιορίζουν την παροχή αυτών· όλα κοινά και πλούσια τα κατέστησε για όλους και κανείς δεν πρέπει να τα στερείται· διότι είμαστε όλοι ίσοι ως προς τη φύση μας και οι τιμές των δωρεών δίνονται σ' όλους μας ανεξαιρέτως [...] Οι άνθρωποι αφότου κατασκεύασαν τα χρυσά, τα αργυρά, τα μαλακά ενδύματα [...], αποκτούν έπειτα παράλογη υπεροψία [...] και δεν σκέπτονται ότι φτώχεια και πλούτος, ελευθερία, όπως τη θεωρούμε, και δουλεία, κι όλα τα σχετικά ονόματα, αργότερα εμφανίσθηκαν στο ανθρώπινο γένος [...].

Γρηγόριος ο Θεολόγος, Λόγοι ΙΔ', 25.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 72 10/7/2020 2:47:57 μμ

4. Μέγας Βασίλειος: Η γυναίκα είναι ίση με τον άντρα

Ο Δημιουργός έκανε ίση τη γυναίκα με τον άνδρα ως προς την απόκτηση της αρετής. Και μήπως δεν είμαστε συγγενείς με τους άνδρες καθ' όλα; Διότι όχι μόνο σάρκα πάρθηκε από την άνδρα για την κατασκευή της γυναίκας, αλλά και «ὀστοῦν ἀπὸ τὰ ὀστᾶ» του [Γεν 2, 5].

Μέγας Βασίλειος, Εἰς τὴν μάρτυραν Ἰουλίτταν, **παράγρ. 2.**

5. Μέγας Βασίλειος: Ισοτιμία

Σε τι πρέπει να στραφούμε και να γίνουμε όπως τα νήπια; [Μτ 18, 3] Αυτή η περικοπή του Ευαγγελίου μάς διδάσκει, δηλώνοντας τον σκοπό, για τον οποίο έχει λεχθεί αυτό·

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 73 10/7/2020 2:47:57 μμ

ώστε να μην επιζητούμε να υπερέχουμε, αλλά αναγνωρίζοντας την ισοτιμία της φύσεως, και να αγαπάμε την ισοτιμία και μ' αυτούς που φαίνονται ότι υστερούν σε κάτι. Διότι έτσι είναι και τα παιδιά μεταξύ τους, τα οποία δεν συνήθισαν ακόμη στην κακία των ανθρώπων, που συναναστρέφονται.

Μέγας Βασίλειος, Όροι κατ' επιτομήν, **216.**

6. Κλήμης Αλεξανδρεύς: Συμπεριφορά στους εχθρούς

Έτσι συμπεριφερόμενος ο γνωστικός προς το σώμα και την ψυχή, και προς τους πλησίον, ακόμη κι αν είναι δούλοι ή εχθροί, τους θεωρεί ίσους και όμοιους με αυτόν. Διότι δεν βλέπει υπεροπτικά

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 74 10/7/2020 2:47:57 μμ

τον αδελφό, ο οποίος κατά τον νόμο του Θεού είναι ίσος με αυτόν ως ομοπάτριος και ομομήτριος [...].

Κλήμης Αλεξανδρεύς, Στρωματείς **Ζ', 12.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 75 10/7/2020 2:47:57 μμ

7. Ιδιόμελο νεκρώσιμης ακολουθίας

Ἐμνήσθην τοῦ Προφήτου βοῶντος· Ἐγώ εἰμι γῆ καὶ σποδός· καὶ πάλιν κατενόησα ἐν τοῖς μνήμασι καὶ εἶδον τὰ ὀστᾶ τὰ γεγυμνωμένα καὶ εἶπον· ἆρα τίς ἐστι, βασιλεὺς ἢ στρατιώτης, ἢ πλούσιος ἢ πένης, ἢ δίκαιος ἢ ἁμαρτωλός; [...]

Θυμήθηκα τα λόγια του Προφήτη που έλεγε ότι εγώ είμαι χώμα και στάχτη και είδα με το νου μου τα μνήματα και είδα τα άσαρκα οστά και είπα. Άρα ποιος είναι (ο νεκρός), βασιλιάς ή στρατιώτης; πλούσιος ή φτωχός; δίκαιος ή αμαρτωλός; [...]

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 76 10/7/2020 2:47:57 μμ

8. Ορθόδοξη Εκκλησία και ισότητα ανδρών-γυναικών

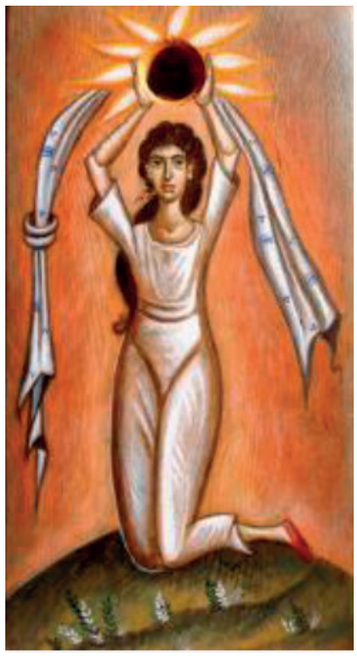

Η Εκκλησία καλείται να συνεχίσει να στηρίζει και να ενισχύει πρωτοβουλίες για την εξάλειψη των ανισοτήτων στην οικογένεια, το σχολείο, την εργασία, ιδιαίτερα σήμερα, καθώς κατακτήσεις που κερδήθηκαν καθίστανται επισφαλείς [...]. Η Ορθόδοξη Εκκλησία χρειάζεται να τονίζει πάντα ότι θεμελιώδης αρχή της χριστιανικής ανθρωπολογίας

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 77 10/7/2020 2:47:57 μμ

είναι η ισότητα ανδρών και γυναικών, ότι δίπλα στους αγίους υπάρχουν οι άγιες γυναίκες, ως έμφυλες αναπαραστάσεις της αγιοσύνης την οποία δύναται να επιτύχει ο άνθρωπος με τη χάρη του Θεού. Οι γυναίκες στην Εκκλησία δεν είναι απούσες, άμορφες, άνοες, άφωνες, στατικές ή άβουλες. Ούτε θεωρούνται αποκλειστικά με βάση βιολογικούς παράγοντες παραγνωρίζοντας τα πνευματικά δώρα του Τριαδικού Θεού προς αυτές. Το αντίθετο συμβαίνει, καθώς η Ορθόδοξη Εκκλησία «ομολογεί ότι έκαστος άνθρωπος, ανεξαρτήτως χρώματος, θρησκείας, φυλής, φύλου, εθνικότητος, γλώσσης, είναι φορεύς της εικόνος του Θεού, ισότιμον μέλος της ανθρώπινης κοινωνίας. Συνεπής

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 78 10/7/2020 2:47:57 μμ

προς την πίστιν αυτήν, η Ορθόδοξος Εκκλησία δεν δέχεται τας διακρίσεις δι' έκαστον εκ των προαναφερθέντων λόγων, εφ' όσον αύται προϋποθέτουν αξιολογικήν διαφοράν μεταξύ των ανθρώπων».

Σταθοκώστα, Β. (2015). Η γυναίκα στην Εκκλησία και στον κόσμο σήμερα (εισήγηση).

Προσωπική τοποθέτηση για την ευθύνη των πιστών σε ζητήματα ισότητας και ανισότητας.

Με βάση όλα αυτά που μελετήσαμε ας προσπαθήσουμε να τοποθετηθούμε με επιχειρήματα πάνω σε προτάσεις π.χ. οι άνθρωποι πρέπει

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 79 10/7/2020 2:47:57 μμ

να απολαμβάνουν ομότιμα την αξία τους ως «κατ' εικόνα και ομοίωσιν» του Θεού/Η διαφορετικότητα (διαφορά χαρισμάτων) δικαιολογεί τις διακρίσεις και διαιρέσεις μεταξύ των ανθρώπων/Η ισότητα ταυτίζεται με τη δικαιοσύνη/Δεν μπορεί να είμαστε ίσοι αφού είμαστε διαφορετικοί κ.ά.

1. Διδαχές αγίου Κοσμά Αιτωλού

α. …Και όλοι οι άνθρωποι, όλος ο κόσμος από ένα πατέρα και από μία μητέρα είναι και κατά τούτο είμεθα όλοι αδελφοί, μόνον η πίστις μας χωρίζει. Είναι κανένας γύπτος εδώ; Εσύ από πού είσαι παιδί μου; Αποκρίσου.

– Από τον Αδάμ και την Εύαν, άγιε του Θεού.

– Και σε καταδέχονται τούτοι οι τσελεπήδες διά αδελφόν;

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 80 10/7/2020 2:47:57 μμ

– Μου λένε ότι δεν πιάνεται η λειτουργία μου και με περιγελούν.
– Άκουε παιδί μου, εσύ όπου είσαι γύπτος, ωσάν είσαι βαπτισμένος εις το όνομα της αγίας Τριάδος και φυλάγης τα προστάγματα του Θεού, πηγαίνεις εις τον Παράδεισον και χαίρεσαι πάντοτε, και εγώ που δεν είμαι γύπτος, ωσάν δεν κάμω καλά, πηγαίνω εις την Κόλασιν και καίομαι πάντοτε.

β. [...] έτσι και η ευγένειά σας να μην προτιμάτε τα αρσενικά παιδιά σας από τα θηλυκά, διατί όλα είναι πλάσματα του Θεού.

γ. Πρέπει και εσύ, ω άνδρα αδελφέ μου, να μην μεταχειρίζεσαι την γυναίκα σου ωσάν σκλάβα, διατί πλάσμα του Θεού είναι και εκείνη καθώς είσαι και εσύ, τόσον

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 81 10/7/2020 2:47:57 μμ

εσταυρώθηκεν ο Θεός διά εσένα, ωσάν και διά εκείνην, πατέρα λέγεις εσύ τον Θεόν, πατέρα τον λέγει και εκείνη, έχετε ένα βάπτισμα, μίαν πίστιν, τα Άχραντα Μυστήρια οπού κοινωνείς και εσύ κοινωνεί και εκείνη. Δεν την έχει ο Θεός την γυναίκα κατωτέραν από εσένα, διά τούτο την έκαμε από την μέσην του ανδρός [...].

Μενούνος, Ι., Κοσμά Αιτωλού, Διδαχές και Βιογραφία (**^{8}2007**). **Αθήνα: Ακρίτας, σ. 46, 97, 41.**

2. Η κοινωνική θέση της γυναίκας την εποχή του Αγίου Κοσμά

[...] Ο Μ. Γκιόλιας σκιαγραφεί έντονα την εικόνα της γυναίκας: «Η σκλάβα Ελληνίδα του καιρού δεν είταν (sic) μόνο ένα σκεύος ηδονής, αλλά κι ένα κοινωνικό υποζύγιο

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 82 10/7/2020 2:47:57 μμ

στα χωράφια [...] των κοτζαμπάσηδων…. Δούλα στην παραγωγή και δούλα στο σπίτι, έκθετη σε όλους τους κινδύνους κι απροστάτευτη από κάθε μεριά, είχε μόνο υποχρεώσεις και κανένα δικαίωμα. …αποτελούσε αντικείμενο της πιο απάνθρωπης ηθικής καταπίεσης και κοινωνικής εκμετάλλευσης. Το ράβδισμα και η κακομεταχείρισή της έγιναν ως και έθιμο σε διάφορες υπόδουλες περιφέρειες». Όσο σκληρή [...] και αν είναι αυτή η περιγραφή, ωστόσο είναι ενδεικτική για τη θέση της γυναίκας στην τουρκοκρατούμενη κοινωνία. Προς επίρρωση της περιγραφής αυτής έρχονται τα λόγια του ίδιου του Πατροκοσμά, που [...] προσπαθεί να εξυψώσει τη γυναίκα με συμβουλές που δίνει κυρίως προς τους συζύγους τους. Στα

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 83 10/7/2020 2:47:57 μμ

δεινά της γυναίκας προστίθεται και το οικονομικό βάρος της προίκας. Η προικοδοσία αποτελεί τόσο μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα, που το ίδιο το Οικουμενικό Πατριαρχείο προσπαθεί να επιλύσει με εγκυκλίους του. Όλα αυτά όμως συνθέτουν την εικόνα της γυναίκας των λαϊκών τάξεων, η οποία διαφέρει ριζικά από εκείνη της αρχοντοπούλας, π.χ. κόρης του κοτζάμπαση. Αυτή δεν εργάζεται, ζει με ανέσεις στην ασφάλεια του σπιτιού της και διασκεδάζει με το κέντημα και τον αργαλειό. Όσον αφορά στην εκπαίδευση, στα κοινά σχολεία μπορούν να παρακολουθήσουν μαθήματα και τα κορίτσια, ενώ δε σώζονται μαρτυρίες για την αντίστοιχη δυνατότητα στον ανώτερο κύκλο σπουδών.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 84 10/7/2020 2:47:57 μμ

Ακανθοπούλου, Κ. (2009). Η παιδαγωγική επικοινωνία του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού μέσα από τις Διδαχές του. Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σ. 25-27.

Σημειώνουμε...

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 85 10/7/2020 2:47:57 μμ

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 86 10/7/2020 2:47:57 μμ

4.5. Η ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ

Δικαιώματα και ευθύνες.

Ας σκεφτούμε και ας καταγράψουμε λέξεις στον πίνακα που μας έρχονται στον νου με βάση τη λέξη «ευθύνη» και στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να βρούμε το αντίθετό της. Κατόπιν θα κατηγοριοποιήσουμε τις λέξεις.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 87 10/7/2020 2:47:57 μμ

Η ευθύνη των Χριστιανών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του σύγχρονου κόσμου.

Αφού χωριστείτε σε ομάδες, κάθε ομάδα θα αναλάβει να μελετήσει τον βίο ή/και κυρίως τη δράση κάποιου προσώπου από την παράδοση της Εκκλησίας. Στο τέλος, κάθε ομάδα θα παρουσιάσει σύντομα στην ολομέλεια πώς η πίστη οδήγησε το συγκεκριμένο πρόσωπο στην ευθύνη της δράσης.

1α. Αγία Μαρία Σκόμπτσοβα (1891-1945)

1942: Γερμανική Κατοχή. Το Παρίσι ζει τη σκληρότητα των Γερμανών κατακτητών καθημερινά. Οι

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 88 10/7/2020 2:47:57 μμ

Εβραίοι αρχίζουν να διώκονται χωρίς έλεος. Στάδια ολόκληρα μετατρέπονται σε φυλακές, όπου συγκεντρώνονται άντρες, γυναίκες και μικρά παιδιά. Κανείς δεν μπορεί να αντιδράσει [...]. Μόνο μια αγαθή καλόγρια θα καταφέρει να βρει τρόπο να γλιτώσει πολλά παιδιά από βέβαιο θάνατο! Είναι η αδελφή Μαρία Σκόμπτσοβα – μια αγία του καιρού μας!

Forest, J. (2008). Ακίνητη σαν πέτρα! Μια αληθινή ιστορία για μια αγία του καιρού μας. **Αθήνα: Εν πλω**

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 89 10/7/2020 2:47:57 μμ

β. Μαρία Σκόμπτσοβα, η δια Χριστόν σαλή

Αγία Μαρία Σκόμπτσοβα

Χαράματα στο σιδηροδρομικό
σταθμό του Παρισιού.
Οι λαμπτήρες ακόμη αναμμένοι
αντιδικούν με το φως της αυγής
που αχνοφέγγει πίσω απ' τη θολή
τζαμαρία.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 90 10/7/2020 2:47:57 μμ

[...] στοιβαγμένοι πάνω στους
ξύλινους πάγκους
σαν αποσκευές αφηρημένων
επιβατών,
οι άστεγοι.
Την έχουνε δει να πλησιάζει
και πασχίζουν να μαζέψουν στη
στιγμή
[...] λιγοστά ψίχουλα αξιοπρέπειας.
Κάποιος τσαλακώνει βιαστικά την
προχτεσινή
εφημερίδα που είχε τυλιχτεί για το
κρύο
άλλος σηκώνει το αδειανό
μπουκάλι με το σπίρτο
ένας τρίτος τρίβει τα μάτια του με
σάλιο.
Εκείνη, στο βάθος [...]
καμώνεται πως δεν τους βλέπει.
Το βλέμμα της πίσω από τα
μυωπικά γυαλιά

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 91 10/7/2020 2:47:57 μμ

σκύβει –με περίσκεψη τάχα ή
θυμό;–
κατά τη μεγάλη πάνινη τσάντα που
κρατάει στο ένα της χέρι
(Μες στο σκοτάδι σεργιάνισε τη
λαϊκή αγορά
για να τρυγήσει από τη
γενναιοδωρία των χωρικών
παραγινωμένα φρούτα, σάπια
λαχανικά,
κρέας φτηνό για τη μεσημεριάτικη
σούπα)
[...] Φαίνεται πως την περίμεναν οι
ανέστιοι
να τους καλέσει με τα αστεία
σπαστά γαλλικά της
σε γεύμα.
Αν κι αγνοούν τ' όνομά της,
[...] τη μαρτυρούνε βουβά

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 92 10/7/2020 2:47:57 μμ

«Μητέρα ξένων παιδιών,
αδελφή αλλοφύλων,
απίστων αγία».

Υφαντής, Π. (2003). Μαρία Σκόμπτσοβα, η διά Χριστόν σαλή. Περ. Σύναξη, τ. 87.

2. Ραούλ Φολλερώ (1903-1977)

Ο Ραούλ Φολλερώ θεωρείται σήμερα μία από τις πλέον εξέχουσες φυσιογνωμίες του αιώνα μας. Είναι ο άνθρωπος που αγάπησε περισσότερο απ' όλους τους άλλους τις πονεμένες υπάρξεις – προπάντων τους λεπρούς.

Γεννήθηκε στο Νεβέρ της Γαλλίας του 1903 και, μολονότι σπούδασε Νομικά, δεν άργησε να εγκαταλείψει το επάγγελμά του για χάρη των θλιμμένων ανθρώπων.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 93 10/7/2020 2:47:57 μμ

Όταν σε ηλικία 25 ετών ταξίδεψε στην Αφρική για επαγγελματικές υποθέσεις και είδε την αθλιότητα των δυστυχισμένων λεπρών, πήρε τη μεγάλη απόφαση να ασχοληθεί ειδικά και μόνον μ' αυτούς και να εργασθεί για την ανακούφισή τους.

Η τριακονταετία που ακολούθησε ήταν γεμάτη αγάπη και έργα θυσίας. Ήταν μια αδιάκοπη ανοδική πορεία και πρόοδος στο θέμα της περίθαλψης των φτωχών.

Άρχισε πρώτα να κάνει διαλέξεις σε όλα τα μεγάλα κέντρα του πολιτισμένου κόσμου και να προσκαλεί τους λαούς στην επιστράτευση της αγάπης. Από τα χρήματα που μάζευε αγόραζε φάρμακα και τα πήγαινε ο ίδιος στους λεπρούς ασθενείς. Κατά τους μετριότερους υπολογισμούς ο Ραούλ Φολλερώ έχει

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 94 10/7/2020 2:47:57 μμ

μέχρι σήμερα διατρέξει την απόσταση 1.500.000 χιλιομέτρων προς χάριν των αγαπημένων του Χανσενικών. Αυτή η μεγάλη απόσταση, που ισοδυναμεί περίπου με 30 φορές τον γύρο της γης, ονομάσθηκε απ' όλους «Λεωφόρος Αγάπης».

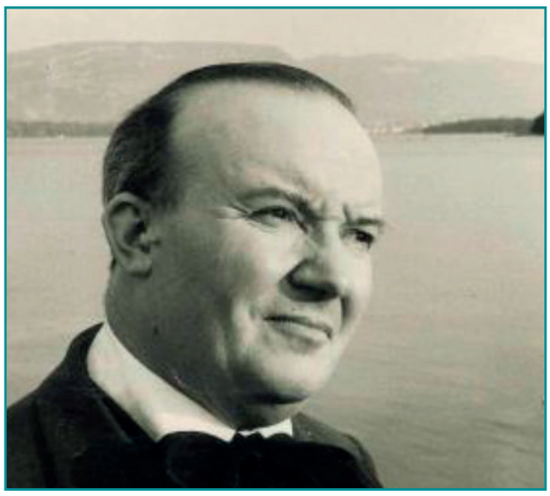

Raul Follereau

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 95 10/7/2020 2:47:57 μμ

Αν ο Χριστός χτυπήσει αύριο την πόρτα σας...

Αν ο Χριστός χτυπήσει αύριο την
πόρτα σας
θα τον αναγνωρίσετε;
Θα έλθει ίσως σαν άλλοτε φτωχός
κι αποδιωγμένος.
σαν ένας εργάτης,
σαν ένας άεργος
ή ένας απεργός που αγωνίζεται σε
δίκαιη απεργία.
Μπορεί να είναι ασφαλιστής
κι ακόμη πωλητής ανεμιστήρων…
Θ' ανεβαίνει αδιάκοπα σκαλοπάτια,
θα σταματά σε κεφαλόσκαλα
μ' ένα χαμόγελο γλυκό
στο θλιμμένο του πρόσωπο…
Μα το κατώφλι σας είναι τόσο
σκοτεινό…

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 96 10/7/2020 2:47:57 μμ

Άλλωστε, πώς να δεις το χαμόγελο
αυτών που διώχνεις!
«Δεν μ' ενδιαφέρει…», θα πείτε,
πριν ακόμη τον ακούσετε.
[...] Μπορεί ακόμη να είναι
πρόσφυγας,
ένας από τα δεκαπέντε
εκατομμύρια προσφύγων,
με κάποιο διαβατήριο του Ο.Η.Ε.
στο χέρι,
ένας από αυτούς που κανείς δεν
τους θέλει
και που περιπλανιούνται σ' αυτή
την έρημο,
τον Κόσμο,
ένας από εκείνους που πρέπει να
πεθάνουν,
«γιατί κανείς δεν ξέρει από πού
έρχονται
άνθρωποι σαν κι αυτούς…».

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 97 10/7/2020 2:47:57 μμ

Μπορεί να είναι κάποιος μαύρος,
στην Αμερική,
ένας νέγρος, όπως τον λεν,
που κατάκοπος ζητιανεύει άσυλο
μες στα ξενοδοχεία της Νέας
Υόρκης,
σαν άλλοτε, στην Ναζαρέτ,
η Παναγία.
Αν ο Χριστός χτυπήσει αύριο την
πόρτα σας,
θα τον αναγνωρίσετε;
Θα έχει όψη κουρασμένη,
καθώς είναι εξαντλημένος,
συντριμμένος,
αφού πρέπει να βαστάζει
όλα τα βάσανα της γης…
Πρόσεξε!… Κανείς δεν δίνει δουλειά
σ’ έναν τόσο κουρασμένο…
Καθώς μάλιστα αν Τον ρωτήσεις:
«Τι ξέρεις να κάνεις;»
δεν μπορεί ν’ απαντήσει: όλα.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 98 10/7/2020 2:47:57 μμ

«Από πού έρχεσαι;»
δεν μπορεί να σου πει: από
παντού.

«Τι θέλεις να κερδίσεις;»
δεν μπορεί να πει: εσάς!
Έτσι, θα ξαναφύγει,
πιο κουρασμένος και συντριμμένος,
παίρνοντας μαζί Του,
μες στα γυμνά Του χέρια,
την Ειρήνη.

Φολλερώ, Ρ. (1981), Αν ο Χριστός αύριο χτυπήσει την πόρτα σας... θα Τον αναγνωρίσετε;
Αθήνα: Η Δαμασκός, σ. 7-8, 26.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 99 10/7/2020 2:47:57 μμ

Η χριστιανική αντίληψη της ευθύνης (Θεός-άνθρωπος-κόσμος).

Χωρισμένοι σε ομάδες προσπαθήστε να συντάξετε σειρά θέσεων για τη χριστιανική διδασκαλία σχετικά με την ευθύνη του ανθρώπου με βάση τα παρακάτω βιβλικά χωρία και σύγχρονα θεολογικά κείμενα σχετικά με το νόημα της ευθύνης στη χριστιανική διδασκαλία.

1. Από την Αγία Γραφή

- **Γένεση 2,15: Πήρε, λοιπόν, ο Κύριος ο Θεός τον άνθρωπο και τον έβαλε μέσα στον κήπο της Εδέμ για να τον καλλιεργεί και να τον προσέχει.**
- **Μτ 5, 14-16: Οι μαθητές αλάτι και φως του κόσμου**

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 100 10/7/2020 2:47:57 μμ

Ό,τι είναι το αλάτι για την τροφή, είστε κι εσείς για τον κόσμο. Αν το αλάτι χάσει την αρμύρα του, πώς θα την ξαναποκτήσει; Δε χρησιμεύει πια σε τίποτε· το πετούν έξω στο δρόμο και το πατούν οι άνθρωποι. Εσείς είστε το φως για τον κόσμο· μια πόλη χτισμένη ψηλά στο βουνό, δεν μπορεί να κρυφτεί. Οι άνθρωποι, όταν ανάψουν το λυχνάρι, δεν το βάζουν κάτω από το δοχείο με το οποίο μετρούν το σιτάρι, αλλά το τοποθετούν στο λυχνοστάτη, για να φωτίζει όλους τους ανθρώπους του σπιτιού. Έτσι να λάμψει και το δικό σας φως μπροστά στους ανθρώπους, για να δουν τα καλά σας έργα και να δοξολογήσουν τον ουράνιο Πατέρα σας.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 101 10/7/2020 2:47:57 μμ

- **Μτ 20, 26-28: Όποιος θέλει να γίνει μεγάλος ανάμεσά σας, πρέπει να γίνει υπηρέτης σας· κι όποιος από σας θέλει να είναι πρώτος, πρέπει να γίνει δούλος σας. Όπως κι ο Υιός του Ανθρώπου δεν ήρθε για να τον υπηρετήσουν, αλλά για να υπηρετήσει και να προσφέρει τη ζωή του λύτρο για όλους.**
- **Μτ 28, 18-20: Ο Ιησούς πλησίασε [τους μαθητές] και τους είπε: «[...] Πηγαίνετε λοιπόν και κάνετε μαθητές μου όλα τα έθνη, βαφτίζοντάς τους στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος και διδάξτε τους να τηρούν όλες τις εντολές που σας έδωσα [...]».**

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 102 10/7/2020 2:47:57 μμ

2. Το νόημα της ευθύνης στη χριστιανική αντίληψη

[...] Ενώ η λέξη ελευθερία αφθονεί στην Καινή Διαθήκη, ιδιαίτερα στις επιστολές του Απ. Παύλου, η λέξη ευθύνη δεν απαντάται ούτε μία φορά. Ίσως οι συγγραφείς της Καινής Διαθήκης αποφεύγουν τη λέξη «ευθύνη», γιατί είναι συνυφασμένη στον αρχαίο ελληνικό κόσμο με τη νομική έννοια της λογοδοσίας των δημοσίων υπαλλήλων στο τέλος της θητείας τους, ιδίως της λογοδοσίας για κακή διαχείριση των δημοσίων χρημάτων. Αντίθετα στον Απ. Παύλο, η ευθύνη είναι η ελεύθερη ανταπόκριση των ανθρώπων στη δωρεά του Θεού πέρα από κάθε νομική έννοια. Ωστόσο, παρά την απουσία της λέξης, η έννοια της ευθύνης είναι παρούσα σε όλη τη θεολογία

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 103 10/7/2020 2:47:57 μμ

και ιδίως στην ηθική της ΚΔ και του Απ. Παύλου ιδιαίτερα. Στην Α΄ προς Κορινθίους επιστολή (6,12) γράφει: «Όλα μού επιτρέπονται. Σωστά. Όλα όμως δεν είναι προς το συμφέρον. Όλα μού επιτρέπονται, εγώ όμως δεν θα αφήσω τίποτε να με κυριέψει». Στο «όλα μού επιτρέπονται» βρίσκεται η ελευθερία του ανθρώπου, στο «εγώ όμως δεν θα αφήσω τίποτε να με κυριέψει» βρίσκεται η ευθύνη του.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των ανθρώπων της εποχής μας, ιδίως των νέων, είναι το αίτημα της ελευθερίας σε όλους τους τομείς της ζωής αλλά όχι και της ευθύνης που συνεπάγεται η ελευθερία. Στο συναπάντημα ελευθερίας και ευθύνης βρίσκεται η ολοκλήρωση του ανθρώπου. Για να καταλήξουμε σε μια

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 104 10/7/2020 2:47:57 μμ

αποστροφή της φράσης του Γάλλου υπαρξιστή φιλοσόφου Σάρτρ που είπε: «Είμαι καταδικασμένος να είμαι ελεύθερος», για τον Παύλο και τον χριστιανισμό ισχύει: Είμαι δημιουργημένος από το Θεό με το προνόμιο να είμαι ελεύθερος. Μόνο που το προνόμιο αυτό συνεπάγεται και ανάλογη προσωπική ευθύνη.

Καραβιδόπουλος, Ι. (2015).
Η ελευθερία και η ευθύνη του ανθρώπου.

3. Ελευθερία και Αγάπη

[...] Σέβεται την ελευθερία του ανθρώπου ο Θεός λοιπόν, γιατί; Γιατί ο άνθρωπος έχει την τελική ευθύνη γι' αυτήν. Είπε στον πρώτο άνθρωπο ο Θεός· «Ἰδού, δέδωκα ὑμῖν τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον"· διάλεξε. Κι ο άνθρωπος διάλεξε τον θάνατο.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 105 10/7/2020 2:47:57 μμ

Δεν τιμώρησε ο Θεός τον άνθρωπο, ο άνθρωπος τιμώρησε τον εαυτό του, στερώντας τον από τη Χάρη του Θεού, απ' αυτό που συνιστούσε την υπόστασή του. Και τώρα πάλι μας βεβαιώνει ο Χριστός ότι «δεν ήρθα να κρίνω τον κόσμο, ήρθα να σώσω τον κόσμο». Κι ο Χριστός μάς σώζει όχι με κάτι που κάνει, αλλά μ' αυτό που είναι. Γιατί ακριβώς γι' αυτό είναι Σωτήρας ο Χριστός, γιατί στο πρόσωπό Του ενώνει τη δική μας θνητότητα και κτιστότητα με το άκτιστο και αθάνατο το δικό Του. [...]

Γι' αυτό μας λέει πάλι ότι «ουσιαστικά δεν είμαι εγώ που κρίνω τον κόσμο». Αλλά να ποια είναι η κρίση. Ότι, ενώ το Φως ήρθε στον κόσμο, οι άνθρωποι επέλεξαν το σκοτάδι αντί για το Φως. Είναι λοιπόν η

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 106 10/7/2020 2:47:57 μμ

ευθύνη του ανθρώπου. Ο Θεός λοιπόν έτσι σχετίζεται με μας. Με την αγάπη Του και την ελευθερία Του. Με την αγάπη που έρχεται να μας δημιουργήσει, και μετά την πτώση μας, και με το σεβασμό της ελευθερίας μας από την πλευρά Του, να μας ανακαινίσει, καθώς την τελική ευθύνη την αφήνει στο δικό μας θέλημα έχοντας όμως δημιουργήσει τις προϋποθέσεις της σωτηρίας μας.

Παύλος, Μητροπολίτης Σισανίου και Σιατίστης (2009). Ελευθερία και Αγάπη. Οι βασικές συντεταγμένες των ανθρωπίνων σχέσεων. Συλλογικός τόμος, Ονειρεύομαι μια οικογένεια και ένα σχολείο, **Αθήνα: Αρχονταρίκι, σ. 53-72.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 107 10/7/2020 2:47:57 μμ

4. Η αυτοδικαίωση

Το κείμενο της Βίβλου είναι καταπληκτικό στο βάθος του. Με μικρές πινελιές αλλά με τόσο ζωντανά χρώματα περιγράφει μια άλλη συνέπεια της πτώσης, που αφορά την εσωτερική κατάσταση του ανθρώπου. Ο φόβος μπήκε στην ψυχή του, φοβάται τον Θεό, γιατί αισθάνεται ένοχος και προσπαθεί να δικαιολογηθεί. Δεν αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεών του, αγωνίζεται να αυτοδικαιωθεί και ρίχνει το βάρος και την ευθύνη στον άλλον. [...]

Μέσα λοιπόν σ' όλα τα δεινά που επέφερε η πτώση του ανθρώπου προστέθηκαν και τούτα. Ο φόβος αντικατέστησε την αγάπη, η υποκρισία την ειλικρίνεια και την ευθύτητα, η πονηρία την απλότητα.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 108 10/7/2020 2:47:57 μμ

Ο άνθρωπος πλέον δεν μπορεί να κοιτάξει κατάματα τον εαυτό του. Κρύβεται από τον εαυτό του, κρύβεται από τον Θεό και τον συνάνθρωπό του. Δεν αντέχει και δεν θέλει να αναλάβει τις ευθύνες του για τις πράξεις του και προσπαθεί να βρει τρόπους αυτοδικαίωσης. [...]

Οι δύο λίμνες

Στην Παλαιστίνη υπάρχουν δύο λίμνες πασίγνωστες. Στο βορρά η λίμνη της Τιβεριάδος, στο νότο η Νεκρά θάλασσα. Η Τιβεριάδα είναι μικρή λίμνη αλλά ζωντανή, έχει πολλά ψάρια κι εκεί ψάρευαν οι μαθητές του Χριστού. Η Νεκρά θάλασσα είναι 3-4 φορές μεγαλύτερη, αλλά είναι Νεκρά, δεν έχει ίχνος ζωής. Τις δύο λίμνες τις συνδέει ο Ιορδάνης ποταμός. Ξεκινάει από την Τιβεριάδα και καταλήγει στη Νεκρά

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 109 10/7/2020 2:47:57 μμ

θάλασσα. Κι εδώ συμβαίνει το παράδοξο φαινόμενο. Αιώνες τώρα η μικρή λίμνη της Τιβεριάδος προσφέρει το νερό της μέσω του Ιορδάνου στη Νεκρά θάλασσα. Και όμως δεν αδειάζει, αλλά παραμένει ζωντανή. Η Νεκρά θάλασσα αιώνες τώρα δέχεται το νερό της Τιβεριάδος, αλλά δεν ζωντανεύει, παραμένει νεκρή.

Αυτές οι δύο λίμνες είναι τύπος και εικόνα του ανθρώπου. Ο αγαπών άνθρωπος αισθάνεται υπεύθυνος για τον άλλο άνθρωπο κενώνεται, δίνει, προσφέρει και προσφέρεται, αλλά παραμένει ζωντανός και δεν στερεύει. Ο άνθρωπος που γυρίζει γύρω από τον εαυτό του και λατρεύει μόνο τον εαυτό του και δεν έχει μάθει να δίνει παρά μόνο να παίρνει, παραμένει νεκρός.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 110 10/7/2020 2:47:58 μμ

Αντωνόπουλος, Ν., αρχιμανδρίτης (2007). Υπεύθυνοι για όλα. **Αθήνα: Ακρίτας, σ. 16-17, 159-160.**

Ατομική και συλλογική ευθύνη. Η ευθύνη στον Χριστιανισμό.

Ας προσπαθήσουμε να σκεφτούμε και να καταγράψουμε ιδέες για το πώς μπορούμε να συμμετέχουμε σε δράσεις αλληλεγγύης της εκκλησιαστικής μας κοινότητας. Ας ανταλλάξουμε ιδέες για μια δημιουργικότερη συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας.

1. Ενεργός συμμετοχή

[...] Τον κάθε άνθρωπο τον βαρύνει προσωπική ευθύνη για την πορεία του κόσμου, έστω κι αν αυτή

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 111 10/7/2020 2:47:58 μμ

έχει ήδη λάβει σαφή φορά και κατεύθυνση. Η ευθύνη είναι ανάλογη με τις δυνατότητές του αλλά δεν εξαιρείται κανείς. Πρόκειται για ένα είδος δημοκρατίας της ευθύνης [...].

Συσσωμάτωση στην Εκκλησία, κοινωνία με τον Χριστό, σημαίνει [...] μίμηση του Χριστού στις προσωπικές συνθήκες, ζωή εν Χριστώ σήμερα. Ο χριστιανικός πόθος για μια κοινωνία αγάπης δεν αποτελεί φυγή σε κάποιο όραμα που αποτελείται από ωραίες προσδοκίες· εκφράζεται στις συνθήκες του παρόντος ως συγκεκριμένη διακονία: ως καθημερινή συνεχής προσφορά προς όλους τους ανθρώπους, τους εγγύς και τους μακράν, ανεξάρτητα από τη θρησκευτική τους πίστη, το ηθικό ποιόν, την πνευματική ή πολιτιστική κατάστασή τους·

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 112 10/7/2020 2:47:58 μμ

σύμφωνα με το πρότυπο του Ιησού, του κατ' εξοχήν διακόνου της ανθρωπότητος, ο οποίος «οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν» (Ματθ 20,28). Η κεντρική οπτική γωνία, από την οποία βλέπει την ευθύνη του ο χριστιανός για την παγκόσμια κοινότητα, η κεντρική πηγή εμπνεύσεως και ενεργείας παραμένει η ΑΓΑΠΗ, με το βάθος και το πλάτος που προσέδωσε σ' αυτήν η χριστιανική θεολογία και ζωή.

Γιαννουλάτος, Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας (2002). Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία. **Αθήνα: Ακρίτας, σ. 44-45.**

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 113 10/7/2020 2:47:58 μμ

2. Ι. Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος: Θεολογική θεώρηση της οικονομικής κρίσης

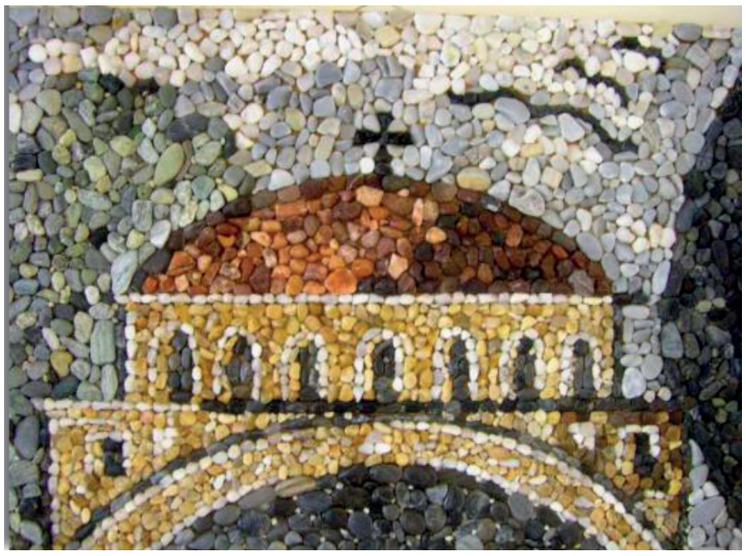

[...] Η Εκκλησία ενώ δεν προέρχεται από τον κόσμο, εργάζεται στον κόσμο· ενώ είναι πνευματική, δρα στην ιστορία· νοηματοδοτεί την ζωή των ανθρώπων και αντιμετωπίζει τα βιολογικά προβλήματά τους, αφού ο άνθρωπος είναι ψυχοσωματικό ον. Όμως η Εκκλησία εργάζεται στην κοινωνία, χωρίς να κάνη πολιτική. [...] έχει τον δικό της

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 114 10/7/2020 2:47:58 μμ

θεολογικό-πνευματικό λόγο και την δική της θεραπευτική πράξη. Μέσα από αυτήν την προοπτική βλέπει τα πράγματα και θέλει με απλότητα και αγάπη να διατυπώσει τον λόγο Της στο πλήρωμά της, Κληρικούς και λαϊκούς, για την κρίση που διερχόμαστε.

[...] Αυτήν την περίοδο πρέπει να αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό η φιλαλληλία, η φιλανθρωπία, η αλληλεγγύη, η προσφορά στους αδελφούς μας που έχουν ανάγκη. Κανείς δεν μπορεί να προφασισθεί ότι δεν τους γνωρίζει. Είναι δίπλα μας και τους συναντούμε καθημερινά. Είναι η χήρα γυναίκα, που ξενοδουλεύει για να μεγαλώσει τα παιδιά της· είναι ο άνεργος πατέρας, που πονάει επειδή δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες της οικογένειάς του·

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 115 10/7/2020 2:47:58 μμ

είναι ο ασθενής που δεν έχει ικανή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη· είναι ο μαθητής, ο φοιτητής, που δεν μπορεί να ικανοποιήσει τον πόθο του να σπουδάσει, όπως θα ήθελε· είναι ο πτυχιούχος που δεν μπορεί να αποκατασταθεί επαγγελματικά και να προσφέρει στην κοινωνία· είναι ο συνταξιούχος που στερείται τα αναγκαία για να αισθανθεί την θαλπωρή στην τρίτη ηλικία που βρίσκεται, και τόσοι άλλοι. Έτσι, όσοι έχουν επάρκεια υλικών αγαθών πρέπει να προσφέρουν αυτοπροαίρετα ό,τι μπορούν περισσότερο στους αδελφούς τους εν Χριστώ που υποφέρουν. Πώς μπορεί κανείς να αισθάνεται τον Θεό ως Πατέρα, όταν δεν αισθάνεται τον πλησίον του ως αδελφό; [...]

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 116 10/7/2020 2:47:58 μμ

Η ευμάρεια, η ευδαιμονία, η υπερκατανάλωση, είναι τα γενεσιουργά αίτια των οικονομικών κρίσεων. Βεβαίως, είναι σημαντικό να ζει κανείς «αξιοπρεπώς», από πλευράς υλικών αγαθών, αλλά όλα έχουν και τα όριά τους. Η εκκλησιαστική ζωή συνδέεται στενά με την ασκητικότητα και την ολιγάρκεια. Και οι Χριστιανοί πρέπει να ζουν με λιτότητα. Δυστυχώς όμως σε υπερκαταναλωτικές κοινωνίες δεν βιώνεται η άσκηση, που είναι η βάση της χριστιανικής ζωής. Λέγοντας δε άσκηση εννοούμε την καλή χρήση των υλικών αγαθών που είναι αναγκαία για την ζωή και όχι την συσσώρευση και την υπερκατανάλωση αυτών. [...] Η ευθύνη της οικονομικής κρίσεως ανήκει και σε όσους

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 117 10/7/2020 2:47:58 μμ

κατά καιρούς διαχειρίζονται τα κοινά πράγματα, όταν δεν δίνουν σωστές κατευθύνσεις στον λαό, αλλά τον προκαλούν ακόμη περισσότερο· όταν δεν διαχειρίζονται καλά τους εισπραττόμενους φόρους, οι οποίοι πρέπει να είναι ανταποδοτικοί· όταν δεν ομιλούν την αλήθεια, δεν σέβονται τους ανθρώπους που τους εμπιστεύθηκαν και δεν λαμβάνουν μέτρα με υψηλό αίσθημα δικαιοσύνης. Η ευθύνη τους είναι μεγάλη, διότι κατά τον Μέγα Βασίλειο: «τα των αρχόντων κακά, συμφορά τοις αρχομένοις γίνεται» [...].

Ι. Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Εγκύκλιος υπ. αριθμ. 2894:
«Θεολογική θεώρηση της οικονομικής κρίσεως» (15/3/2010).

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 118 10/7/2020 2:47:58 μμ

Σημειώνουμε...

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 119 10/7/2020 2:47:58 μμ

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 120 10/7/2020 2:47:58 μμ

ΠΗΓΕΣ ΥΛΙΚΟΥ

– Τα παραθέματα και το εικονιστικό υλικό για το οποία δίνεται η βιβλιογραφία μέσα στο σώμα κειμένου, δεν αναφέρονται εκ νέου. Εάν σε μια Θεματική Ενότητα υπάρχουν πολλαπλά παραθέματα από την ίδια πηγή, συνήθως γίνεται αναφορά σε αυτήν μόνο στο πρώτο παράθεμα.
– Για τη μετάφραση της Αγίας Γραφής χρησιμοποιήθηκε η έκδοση της Βιβλικής Εταιρίας διαθέσιμη στο: http://hellenicbiblesociety.gr/bible
– Τα σύμβολα ⌘ δηλώνουν το τέλος κάθε δραστηριότητας.
– Τα παραθέματα από σχολικά βιβλία ανακτήθηκαν από: http://ebooks.edu.gr.

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 121 10/7/2020 2:47:58 μμ

– Έργα της Αθηνάς Βουζαξάκη και της Δέσποινας Χανόγλου κοσμούν τις σελίδες του βιβλίου.
– Παναγία η Γλυκοφιλούσα, Μουσείο Μπενάκη: https://www.benaki.org/index.php?option=com_collectionitems&view=collectionitem&Itemid=0&id=107604&lang=el

Πηγές κειμένων στο διαδίκτυο-Ιστοσελίδες

– Η επιτυχημένη «Αποστολή» της Αρχιεπισκοπής, 10/2/2013. Στο: http://mkoapostoli.com/%CE%B7-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B7-%CE%B1%CF

27-0858_I_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 122 14/03/2024 09:43:47

%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF% 81%CF%87%CE%B9%CE%B5%CF%80%CE%B9/

- Αδελφότητα Ορθοδόξου Εξωτερικής Ιεραποστολής, https://ierapostoles.gr/
- Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Ελληνικού Ινστιτούτου Βενετίας, http://eib.xanthi.ilsp.gr/gr/default.asp

27-0858_I_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 123 14/03/2024 09:44:03

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 124 10/7/2020 2:47:58 μμ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 6ου ΤΟΜΟΥ

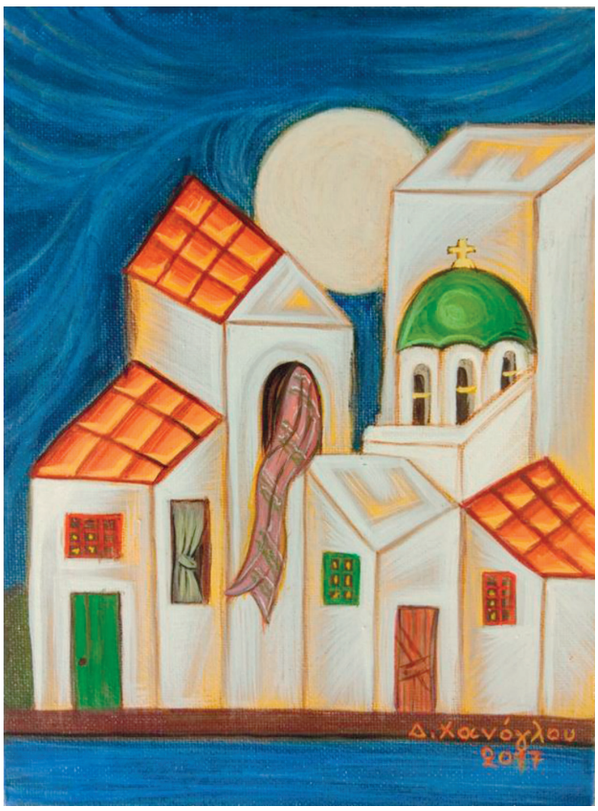

Θεματική Ενότητα 4

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

4.3. Η αγάπη ως πρόταση ζωής στον Χριστιανισμό.....5

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 125 10/7/2020 2:47:58 μμ

4.4. Η διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας για την ισότητα 50

4.5. Η θεολογική χριστιανική θεώρηση για την ευθύνη.....87

22-0264_l_e_thrisk_bm_145-168_28b.indd 126 10/7/2020 2:47:58 μμ

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.